

Безмежні світи Івана Франка

Конспект уроку з використанням проектною технології

10 клас

Катерина Говденко,

вчитель української мови та літератури

Вищого мистецького коледжу

Київська дитяча Академія мистецтв

Мета: узагальнити та поглибити знання учнів про багатогранну діяльність І.Франка в українській культурі; розвивати навички самостійної навчальної діяльності учнів, природні здібності; виховувати шанобливе ставлення до творчості поета як до великого надбання українського народу.

Обладнання: комп'ютер, мультимедійний проєктор; кінцеві продукти проектною груповою діяльності десятикласників.

Тип уроку: урок узагальнення знань.

Педагогічна технологія: проектна.

Попереднє домашнє завдання: учні в групах працювали в проєктах: "Я — біограф", "Я — перекладач", "Я — декламатор і хореограф", "Я — мистецтво-знавець", "Я — музикант".

Хід уроку

I. Слово вчителя. Велике світило, ім'я якому Іван Франко, з'явилося на небосхилі української культури в останній чверті XIX ст. і донині сяє та й вічно сяятиме яскравим блиском революційної думки і красою поетичного слова. Його проміння розливається на все ширші й ширші простори, переходить кордони та владно долає рубежі часу, відлунюючись у серцях нових і нових поколінь.

Небагато можна назвати в історії людства постатей, рівних Івану Франку за різнобічністю таланту й наполегливістю, гідних титанів Відродження... Український письменник, поет, перекладач, критик, вчений, публіцист, громадський діяч... Ось неповний перелік світів Івана Франка, в яких видатний українець уславив своє ім'я.

Треба бути справді духовним титаном, щоб протягом сорока літ невсипущою праці в царині поезії і прози, драматургії й перекладів, науки і журналістики дати своєму народові близько 5000 творів. Вони стали видатним надбанням української культури, в історії якої немає рівних Франкові постатей за величиною й різноманітністю інтересів та здійсненою праці. І.Я.Франко був цільною і високоблагородною людиною, непохитним носієм ідей правди і свободи. Він належить до когорти тих людей-борців, чий життєвий шлях і спадщина покликані виховувати людські якості багатьох поколінь — як сучасних їм, так і прийдешніх.

II. Оголошення теми та мети уроку

Сьогодні ми узагальнимо та доповнимо наші знання про особистість видатного письменника, відкриємо для себе його безмежні світи. Запишіть тему уроку.

III. Презентація роботи у проєкті

Примітка. Після презентації роботи кожної групи проводиться обговорення. Для цього вчитель пропо-

нує учням-глядачам об'єднатися у дві групи: "білі опоненти" та "чорні опоненти". "Білі опоненти" відзначають усе позитивне в роботі групи, "чорні опоненти" у толерантній формі називають недоліки.

Проєкт "Я — біограф"

Завдання:

Прочитати вірш І.Франка "Тричі мені являлась любов..."

Провести біографічне дослідження "Три кохання Івана Франка".

Створити публікацію "Три кохання в житті Івана Франка".

Кінцевий продукт: публікація "Три кохання в житті Івана Франка" (програма "Publisher")

Матеріал для публікації

Значний вплив на моє життя,

а тому й на творчість мали стосунки з жінками.

І.Франко

У листі до літературознавця А. Кримського Франко писав: "Значний вплив на моє життя, а тому й на творчість мали стосунки з жінками. Ще в гімназії я закохався в дочку русинського попа Ольгу Рошкевич... Наше кохання тривало 10 років... Більше враження зробила на мене знайомість з одною полькою Юзефою Дзвонковською. Я хотів женитися з нею... Фатальне було для мене те, що, вже листуючись з моєю нинішньою дружиною, я здалеку познав одну панночку — польку — і закохався в неї. Оця любов перемучила мене дальших десять літ..."

"Одна несміла, як лілея, біла..."

Перше кохання Івана Франка зародилося у прикарпатському селі Лолін. Саме там 18-річний гімназист закохався в молоду попівну Ольгу Рошкевич. У далекому 1874-му гімназист Іван Франко вперше приїхав у невеличке бойківське село Лолін. Сюди він завітав у гості до свого товариша по навчанню Ярослава Рошкевича, сина місцевого священика. 1876 року двадцятирічний Іван Франко вже офіційно попросив у батьків Ольги її руки. Попри те, що чоловіка в Австро-Угорщині вважали повнолітньою особою у 24 роки, а дівчину — у двадцять, його пропозицію прийняли. Однак вирішили, що наразі Івана й Ольгу вважатимуть зарученими, а весілля справлять тоді, коли Франко вивчиться й отримає посаду. Він щасливий повернувся з тих освідчень додому — і раптом його заарештували. Всі розгублені, сподіваються, що це непорозуміння. Але коли батько Ольги Рошкевич — а він був грамотною людиною — врешті усвідомив, що чекатиме на його доньку поруч із Франком, він активно спротивився тому, щоб вони пов'язували свої долі. Поривати зв'язків із Франком Ольга категорично не хотіла. Заявила рідним: або Франко, або піде в монастир. Оскільки батько заборо-

нив Ользі будь-яке листування з Франком, паралельно домовившись на пошті, аби всю кореспонденцію віддавали йому в руки, то між Львовом і Лолином почали курсувати товариші, які передавали книжки, де були підкреслені окремі літери. Потім по кілька днів Ольга із сестрою Михайлиною ті літери вибирали у слова, і так зв'язок між закоханими не поривався.

Ольга кохала Івана, та по велінню батька вийшла заміж за священника, а Франкові написала: "Не думай, що я за тебе забула! Ти мені ніколи з думки не зійдеш — все буде тісно пов'язане з тобою, твоєю роботою, твоїми думками".

У відповідь Франко з боєм писав: "Втративши тебе, я втратив надію на любов чесної і розумної жінки, а притім такої, котра могла б зв'язати свою долю з моєю".

Він перелив свій біль у найкращі поезії, вона ж на сім замків закрила своє горе. Протягом усього життя ім'я Ольги було для Франка священним:

*Я не тебе люблю, о ні,
Моя хистка лілеє,
Не оченька твої ясні,
Не личенько блідеє.
Не голос твій, що, мов дзвінок,
Мою бентежить душу,
І не твій хід, що кожний крок
Відчути серцем мушу.
Ні, не тебе я так люблю,
Люблю я власну мрію!
За неї смерть собі зроблю,
Від неї одурію.*

А Ольга до кінця життя зберігала Іванові листи. Перед смертю вона заповіла сестрі Михайлині покласти їх у труну, під голову, як найцінніший скарб її життя.

"Явилась друга — гордая княгиня..." Юзефа Дзвонковська, донька емігрантів, учасників невдалого повстання 1863 року, які після років блукань Європою врешті отримали дозвіл осісти в Галичині.

Ця історія почалася давно, в задушний день 1 листопада 1880 року на невеликому станіславському цвинтарі, де зібрались мешканці міста вшанувати пам'ять померлих. Перед його очима з'явилась прекрасна золотокоша полячка, в яку був закоханий весь Станіславів (нині Івано-Франківськ). Іван просив її руки й серця. Юзефа відмовляла усім, відмовила і йому. Та лиш йому одному сказала чому. Вона мала спадковий туберкульоз і знала, що не проживе довго. Юзефа — єдине кохання Франка, якій він не докоряв. Дізнавшись про причину відмови, лише сказав: "Гаразд, можете не любити мене, але ж навіщо взагалі вбивати в собі любов, полюбіть хоч когось!"

Юзефа заміж не вийшла й померла тридцятилітньою.

Саме Юзефі він присвятив вірш, в якому передає біль втрати й розпач.

*Щось горло душить. Чи моїм очам
Хтось видер світло?... Хто се люто гонить
Думки з душі, що в собі біль заперла?
Сам біль? Вона умерла! Вмерла! Вмерла!
І меркне світ довкола, і я сам
Лечу кудись в бездонну стужу й сльоту.
Ридать! Кричать! — та горло біль запер,
Вона умерла! — Ні, се я умер.*

Могили Юзефи Дзвонковської віднайшли зовсім недавно на кладовищі міста Івано-Франківська. Плита з пісковика понадтріскувалася і поросла мохом. На ній написані дати народження і смерті — 1862—1892. Усього 30 років життя...

"Явилась третя — і очам приємно..."

Целіна Журовська — по чоловікові Зигмунтовська. Це була звичайна міщанка, ефектна, красива, що сиділа у віконечку на пошті і яку не проймали писані їй під псевдонімом "Стефан Маєвський" листи Франка, ні його залицяння, ні його увага. Вона була вихована у твердому шовіністичному дусі, дуже меркантильна й зі своїм уявленням про те, якого чоловіка слід шукати. Такого знайшла — високого, дуже симпатичного брюнета з голубими очима, при дуже доброму становіщі (працював суддею) і хороших характеристиках. Але одне було погано: дуже пив. Якось восени, напившись, провалявся в болоті на вулиці, застудився і помер. Целіна лишилася жити на маленьку пенсію з двома дітьми. Цікаво, що, будучи цілковито байдужою до Франка і згодом до пам'яті про нього, вона намагалася його приязнь до себе та його ім'я усіляко використати за кожної ліпшої нагоди. І так і було. Сина виганяють з гімназії — Франко допоможе, матеріальна скрута — він грошей дасть. Однак є кілька історичних фактів, які цю жінку дуже підносять: коли Франко захворів, його треба було повезти в Ліпик. І попри те, що були уже дорослі діти, друзі, знайомі, повезти Франка — а на той час він був геть безпомічним, узагалі не володав руками, погоджується саме Целіна. Є дані, що Целіна померла на початку 40-х років, але де її могила — невідомо.

Благоговійно схилиючи голову перед своїм ідеалом, Іван Франко писав:

*Як на вулиці зустрінеш,
То мене обходиш ти.
Добре робиш! Спільним шляхом
Не судилось нам іти.
Йди направо, я наліво
Шлях верстатиму в тумані,
І не здиблемось ніколи,
Як дві краплі в океані.
Що мені без тебе щастя?
Звук порожній і мана!
Що мені без тебе горе?
Щезла і йому ціна.
Наче крапля в океані,
Розпливусь я, потону;
Ти гуляй на сонці, пані,
Я ж спадатиму ік дну.*

Проект "Я — перекладач"

Завдання:

Коротко охарактеризувати перекладацьку діяльність І.Я. Франка.

Провести лінгвістичне дослідження перекладів.

Підготувати декламування деяких творів (за власним вибором) мовою оригіналу та в перекладі.

Створити комп'ютерну презентацію "Іван Франко — перекладач".

Кінцевий продукт: комп'ютерна презентація "Іван Франко — перекладач" (Див. обкл. 3).

Проект "Я — мистецтвознавець"

Завдання:

Дослідити музикальність лірики Івана Франка.

Визначити твори поета, які стали піснями.

Назвати композиторів, авторів музики на вірші Івана Франка.

Скласти пісенник "Пісні на слова Івана Франка". У передмові коротко охарактеризувати музикальність поезій І.Я. Франка.

Кінцевий продукт проекту: Пісенник "Пісні на слова Івана Франка".

Пісенник "Пісні на слова Івана Франка"
Передмова

І. Франко дуже дбав про музикальність своєї поезії. Низка його поезій написана на зразок народних пісень ("Ой ти, дівчино, з горіха зерня", "Червона калина", "Ой ти, дубочку"). Часом І. Франко вказував на можливість використання народних мелодій при виконанні творів. У поемі "Лисиця-сповідниця" є, наприклад, такий підзаголовок: "Лірницька пісня на ноту "Сирітки"; так само відзначав, що вірш "Новітні гайдамаки" варто співати на мотив пісні про Морозенка тощо. У близькому оточенні поета була поширена думка, що він сам складав музику до власних творів, а окремі вірші задумував як пісні.

Музикальність поезії Франка найкраще виявилась у тому, що на його твори написано близько 200 композицій, а окремі вірші мають по кілька музичних інтерпретацій. Написав, зокрема, на тексти І. Франка шість романсів і два хори, а також два романи на слова Гейне в перекладі І. Франка відомий український композитор Микола Лисенко.

На слова поета писали К.Данькевич ("Чого являєшся мені у сні?"), А.Кос-Анатольський ("Ой ти, дівчино, з горіха зерня"), Г.Майборода ("Розвійтеся з вітром", "Не минай з погордою"), Р.Надененко та Д.Січинський ("Червона калино, чого в лузі гнешся?"), Я.Степовий ("Розвійтеся з вітром").

Тексти пісень

Чого являєшся мені у сні?

Ой ти, дівчино, з горіха зерня

Червона калино, чого в лузі гнешся?

Проект "Я — музикант"

Завдання:

Дібрати для виконання пісні на слова Івана Франка. Підготувати виконання пісень.

Підготувати музичний акомпанемент, зробити необхідні фонозаписи.

Кінцевий продукт: диск із записами пісень на вірші Івана Франка у власному виконанні.

Проект "Я — декламатор і хореограф"

Завдання:

Проаналізувати збірку "Зів'яле листя".

Створити поетично-хореографічну композицію "Танець, навіяний поезією І.Франка про кохання" (на матеріалі збірки "Зів'яле листя").

Кінцевий продукт: поетично-хореографічна композиція.

IV. Підсумок уроку

Рефлексія

"Метод мікрофону"

Запитання:

1. Розкажіть про свої враження від сьогоднішнього уроку.

2. Чи цікаво вам було працювати у проектах?

3. Чи корисною для вас була ця робота?

4. Презентація роботи якої групи вас найбільше зацікавила?

5. Чи варто, на вашу думку, проводити рольове обговорення проектів (білі /чорні опоненти)?

6. Які світи Івана Франка ви для себе сьогодні відкрили?

V. Заключне слово вчителя

Світи Івана Франка космічно великі і неповторні. Вони є витвором титанічної роботи мозку, великої сили духу, чистоти серця, всеохопної сердечної любові до рідного слова.

На наших уроках ви пізнали лише окремі острівці в океані Франкового буття. Проте треба пам'ятати, що Іван Франко — універсальний геній, невичерпний атом, і заглиблення у його світи дасть для кожної молоді людини коштовні перли.

VI. Домашнє завдання

Тому вдома я пропоную вам попрацювати у проектах: "Я — театральний та кінокритик" (розглянути сценічну долю та екранізацію творів І. Франка) та "Я — художник" (презентувати ілюстрації до творів І.Франка).